

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Avaldamismärge:

Riigikohtu Halduskolleeegium
määrus
algtekst
RT III 2000, 24, 258

3-3-1-38-00 AS Brolex Grupp ja OÜ Dreiv Grupp ning Maksuameti erikaebuste läbivaatamine kriminaalmenetluses toimunud uurimistoimingute seaduslikkuse kontrollimise asjas

RIIGIKOHTU HALDUSKOLLEEGIUMI MÄÄRUS

Tartus 17. oktoobril 2000. a

3-3-1-38-00

AS Brolex Grupp ja OÜ Dreiv Grupp ning Maksuameti erikaebuste läbivaatamine kriminaalmenetluses toimunud uurimistoimingute seaduslikkuse kontrollimise asjas.

Riigikohtu halduskolleeegiumi kogu koosseis (Tõnu Anton eesistujana, Jüri Põld, Hele-Kai Rimmel ja Harri Salmann) vaatas 21. septembril 2000 avalikul kohtuistungil läbi Aktsiaseltsi Brolex Grupp ja Osaiühingu Dreiv Grupp erikaebuse ning Maksuameti erikaebuse Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleeegiumi 18. mai 2000. a määruse peale haldusasjas nr II-3/206/2000.

Protsessiosalistena võtsid istungist osa AS Brolex Grupp ja OÜ Dreiv Grupp esindajad vandeadvokaat Monika Mägi ja advokaat Andres Simson, Maksuameti esindaja vandeadvokaat Aivar Pilv ning Tallinna Politseiprefektuuri esindaja vandeadvokaat Raivo Laus. Juures oli halduskolleeegiumi sekretär Tiiu Varend.

AS Divec (alates 22. juunist 2000. a Aktsiaselts Brolex Grupp) ja Diveci EAT OÜ (alates 24. jaanuarist 2000. a Osaiühing Dreiv Grupp) esitasid 9. augustil 1999. a Tallinna Halduskohtule kaebuse maksuametnike tegevuse peale, mis seisnes seoses läbiotsimisega kaebuse esitajate valduses olnud dokumentide ja asjade äravõtmises. 5. oktoobril 1999. a esitasid AS Divec ja Diveci EAT OÜ kaebuse ka politseiametnike sama tegevuse peale. Tallinna Halduskohtu 14. oktoobri 1999. a määrusega liideti nimetatud kaebused ühte menetlusse.

Kaebuse esitajad väitsid, et 5.–7. juulini 1999. a toimus nimetatud aktsiaseltsi ja osaiühingu ruumides läbiotsimine, kus lisaks Tallinna Politseiprefektuuri ametnikele osalesid ka Maksuameti ametnikud. Kriminaalmenetluse koodeksi §-de 104 ja 105 järgi saavad uurimistoiminguid teostada vaid neis paragrahvides loetletud ametnikud. Kuna maksuametnike seaduses nimetatud ei ole, siis oli nende osalemine ebaseaduslik. Läbiotsimise peale esitatud kaebuse lahendamiseks Tallinna Prokuratuuri prokurööri poolt 4. augustil 1999. a koostatud kriminaalasja algatamisest keeldumise määruse järgi «Kohapeal viibinud maksuametnikud täitsid aga revisjoniülesannet ja materjalidest nähtuvalt lihtsalt ühildasid selle täitmise politsei poolt teostatud läbiotsimisega» ja «Juhul, kui dokumentide vaatlusel või Maksuameti poolt teostatava revisjoni käigus avastatakse viiteid võimalikele muudele toimepandud kuritegudele, võetakse ka nende faktide osas vastu juriidiline seisukoht juhindudes KrMK sätetest». Riigiprokuratuuri vastuses kaebusele kirjutatakse, et «Vastavalt KrMK § 142 lg olid Maksuameti töötajatest Rajapuu ja Iisjan kaasatud spetsialistidena, selgitamaks politseiametnikele ruumides leiduvate dokumentide sisu, ning T. Maarand infotehnoloogia spetsialistina. Enrico Aav ja Joel Linask olid seotud Maksuametist saadud tööülesande (fikseeritud asutuse siseselt numbri 40-06/04 all) täitmisega».

Kaebuse esitajad väitsid veel, et läbiotsimise määruste kohaselt toimus läbiotsimine neis määrustes nimetatud äriühingute nende dokumentide, andmete ja esemete leidmiseks, millel on tähtsust kriminaalasjades nr 980 10412, 980 10460, 980 10461 ja 980 10462. Kuigi KrMK § 140 lg 1 kohaselt võib uurija ära võtta vaid need dokumendid ja esemed, millel on kriminaalasjas tähtsust, viidi läbiotsimist teostanud isikute poolt ära kõik kaebuse esitajate poolt asutatud äriühingute dokumendid, samuti kaebuse esitajate valduses olnud klientide raamatupidamise dokumendid. Ära viidi ka klientidele kuulunud mobiiltelefonikaardid, internetipanga ja telehansa kaardid ning krediitkaardid, millel puudub seos läbiotsimise määrustes nimetatud äriühingutega.

Tallinna Halduskohtu 4. aprilli 2000. a määrusega haldusasjas nr 3-526/2000 lõpetati asja menetlus HKMS § 24 lg 1 p 1 alusel, kuna asi ei kuulu halduskohtu pädevusse. Määruses leiti, et kaebajad on vaidlustanud kriminaalmenetluses läbiviidud uurimistoimingute seaduslikkuse ja need läbi viinud politseiametnike ja uurimistoimingute läbiviimise spetsialistidena kaasatud maksuametnike toimingute seaduslikkuse. Sellise kaebuse menetlemine ei toimu HKMS § 3 lg 2 alusel halduskohtus, sest KrMK 19. ptk sätestab uurija või prokurööri tegevuse peale kaebamise teistsuguse korra.

Tallinna Halduskohtu 4. aprilli 2000. a määruse peale esitasid AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp Tallinna Ringkonnakohtule erikaebuse. Selles väidetakse, et Tallinna Halduskohtu määрусes ei ole põhjendatud, miks kohus asus seisukohale, et kõik läbiotsimisel osalenud maksuametnikud olid kaasatud spetsialistidena. Sellega rikkus kohus TsMS § 212 lg 1 p-s 5 sätestatud nõuet märkida kirjalikus määрусes põhjendused, mille alusel kohus järeldusteni jõudis. Ekslik on kohtu järeldus, et uurimistoimingu peale ei saagi esitada kaebust kohtule. Selline seisukoht oleks vastuolus põhiseaduse § 15 lg-ga 1, mille kohaselt on igapähele õigus pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtusse.

Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi 18. mai 2000. a määrusega tühistati Tallinna Halduskohtu 4. aprilli 2000. a määrus osaliselt, s.o osas, millega lõpetati menetlus maksuametnike peale esitatud kaebuses ja saadeti asi selles osas edasiseks menetlemiseks halduskohtule. Ringkonnakohus leidis, et osa maksuametnikest täitsid läbiotsimise ajal mitte kriminaalmenetlusest tulenevaid ülesandeid, vaid maksukorralduse seadusest tulenevaid ülesandeid. Seepärast tuleb halduskohtul kontrollida nende maksuametnike tegevust. Politseiametnike peale esitatud kaebuse lahendamine ilma eeluurimisse sekkumata ei ole võimalik. Samuti puudub halduskohtul pädevus teostada järelevalvet seaduste täitmise üle eeluurimisasutuste poolt. Selliste kaebuste lahendamiseks on kriminaalmenetluse koodeksiga sätestatud iseseisev menetluskord. Kui uurimistoiminguid kontrollinud riigiprokuröri tegevusega on rikutud isiku õigusi, võib selle vaidlustada halduskohtus.

Ringkonnakohtu nimetatud määruse peale esitasid erikaebused AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp, samuti Maksuamet. AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp paluvad tühistada ringkonnakohtu määrus osas, millega jäeti rahuldamata nende erikaebus, ja Tallinna Halduskohtu 4. aprilli 2000. a määrus ning saata asi uueks arutamiseks Tallinna Halduskohtule. Maksuamet palub tühistada ringkonnakohtu määrus ja jätta jõesse Tallinna Halduskohtu 4. aprilli 2000. a määrus.

AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp erikaebuses väidetakse:

1. Ebaõige on ringkonnakohtu järeldus, et halduskohtu pädevusse ei kuulu kaebus politseiametnike tegevuse peale uurimistoimingu läbiviimisel. Nimetatud avalik-õiguslik vaidlus ei ole tekkinud tsiviil- või tööõigussuhetest, mistõttu vastavalt TsMS § 1 lg-le 2 ei ole see tsiviilasi. Samuti ei ole tegemist küsimusega, mille lahendab maa- või linnakohus kriminaalmenetluses, sest KrMK §-s 263 loetletud kohtuotsuse tegemisel lahendatavate küsimuste hulgas seda ei ole. Järelikult tuleb AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp kaebust menetleda haldusajana halduskohtus.
2. Põhjendamatu on ringkonnakohtu seisukoht, et kriminaalmenetluses ei toimu kohtulikku kontrolli uurija tegevuse üle kaebuse alusel.
3. Alusetu on ringkonnakohtu järeldus, et halduskohtul puudub pädevus sekkuda kriminaalasja eeluurimisse ja teostada järelevalvet seaduste täitmise üle eeluurimisasutuste poolt, sest kaebuse läbivaatamisel halduskohus ei sekkugi kriminaalmenetlusesse ega teosta ka järelevalvet.
4. Ringkonnakohus selgitab, et kui uurimistoiminguid kontrollinud riigiprokuröri tegevusega on rikutud isiku õigusi, võib selle tegevuse vaidlustada halduskohtus. Selline seisukoht ei välista kaebuse esitamist halduskohtule vahetult uurija tegevuse peale.

Maksuameti erikaebuses väidetakse:

1. Ringkonnakohtu määrus ei tugine haldusajana kogutud tõenditele. Maksuametnikud moodustasid uurimistoimingutest osavõtnud spetsialistide grupi kooskõlas KrMK § 111¹lg-ga 1 ja § 142 lg-ga 1, mitte ei viinud läbi maksurevisjoni.
2. Maksuameti mõnede spetsialistide märkimata jätmise uurimistoimingu protokollis ei ole kriminaalmenetluse seaduse oluline rikkumine.
3. Vastavalt KrMK §-le 1¹ ja HKS § 3 lg-le 2 tuleb kaebust uurimistoimingu peale menetleda kriminaalmenetluse koodeksis sätestatud erikorras, mitte aga haldusajana halduskohtus. Uurimistoimingu peale esitatud kaebuse lahendamine halduskohtus oleks vastuolus kriminaalmenetluse koodeksi ja halduskohtumenetluse seadustiku mõttega. Seega ei saa AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp vaidlustada halduskohtus kriminaalmenetluses teostatud uurimistoimingut või selles osalenud isikute tegevust.

Maksuameti kirjalikus vastuses AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp erikaebusele esitatakse samasisulised vastuväited, mis on Maksuameti erikaebuses. Lisaks selgitatakse, et kriminaalmenetluses on uurimistoimingu seaduslikkust võimalik kohtus vaidlustada tõendite kogumise viisi vaidlustamise teel. KrMK § 268 lg-st 4 tuleneb, et ebaseaduslikult kogutud tõendid on aluseks õigeksmõistvale kohtuotsusele.

Tallinna Politseiprefektuuri kirjalikus vastuses AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp erikaebusele väljendatakse seisukohta, et AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp kaebuse lahendamine ei kuulu halduskohtu pädevusse, sest kriminaalmenetluse koodeksiga on sätestatud selliste kaebuste lahendamise erikord. HKMS § 3 lg 2 järgi ei kuulu halduskohtu pädevusse nende avalik-õiguslike vaidluste lahendamine, milleks seadus näeb ette teistsuguse menetluskorra. Järelevalvet uurija ja tema poolt uurimistoimingu teostamisele kaasatud isikute tegevuse üle on KrMK § 120 alusel prokuröri pädevuses. Kohtus saab uurija ja tema poolt kaasatud isikute tegevust vaidlustada uurimistoimingu kui tõendi kogumise meetodi vaidlustamise teel. Samuti peab kohtunik KrMK § 189 p 7 alusel iga süüdistatava kohtu alla andmisel otsustama, kas eeluurimisel on kinni peetud kriminaalmenetluse

koodeksi sätetest. Seega kohus kontrollib uurimistoimingute seaduslikkust. Veel väidetakse, et AS Divec ja OÜ Dreiv Grupp ei ole esitanud erikaebuses põhjendusi, miks Tallinna Halduskohtu määrus on ebaseaduslik ja juhitakse tähelepanu kohtupraktikale – sealhulgas Riigikohtu halduskolleegiumi 3. novembri 1995. a määrusele haldusajand nr III-3/1-32/95.

Tutvunud esitatud materjalidega ja ära kuulunud protsessiosalised, Riigikohtu halduskolleegium

leidis:

Põhiseaduse § 15 lg 1 alusel on igal isikul õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Selles sättes ei nähta ette võimalust teha nimetatud põhimõttest mõnes valdkonnas erand.

Kriminaalmenetluse koodeks ei reguleeri, kuidas on võimalik isiku õigusi rikkuva uurimistoimingu peale kaevata kohtusse. Senises kohtupraktikas on välditud selliste kaebuste lahendamist halduskohtus.

Halduskolleegiumi kogu koosseisu arvates on seaduse ühetaoliseks kohaldamiseks vajalik Riigikohtu üldkogu seisukoht.

Juhindudes HKMS § 70 lg 1 p-st 2, Riigikohtu halduskolleegium

määrab:

Anda AS Brolex Grupp (varem AS Divec) ja OÜ Dreiv Grupp ning Maksuameti erikaebused Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi 18. mai 2000. a määruse peale haldusajand nr II-3/206/2000 lahendada Riigikohtu üldkogule.

Määrus jõustub 17. oktoobril 2000 teatavaks tegemisest.

Tõnu ANTON

Jüri PÕLD

Hele-Kai REMMEL

HarriSALMANN